

Posudek oponenta na diplomovou práci

Jméno a příjmení studenta: Filip Šisler

Téma diplomové práce: Československo-rumunské vztahy v letech 1944–1948

V kontextu české balkanistiky stojí dějiny Rumunska spíše na okraji zájmu. V současné době je fakticky jediným českým odborníkem zabývajícím se soustavně rumunskou problematikou historik starší generace Miroslav Teichman. Důvody můžeme hledat nejen v menší „atraktivitě“ Rumunska v českém prostředí oproti jiným zemím jihovýchodní Evropy, ale také v obtížnějším zvládnutí rumunštiny, než je tomu u jihoslovanských jazyků. Ostatně s podobným problémem se potýká česká historiografie také v případě albánských a jen o něco méně i řeckých dějin. Přitom je zřejmé, že rumunská tematika je opomíjena zcela neprávem, a to nejen z hlediska obecných, ale i českých a československých dějin. Historickému výzkumu se tu nabízí jak srovnávací přístup, tak řada témat dějin vzájemných vztahů. Přestože se v případě Československa a Rumunska jednalo v meziválečném období o spojenecké státy a v druhé polovině 20. století obě země sdílely postavení socialistických států v rámci sovětského bloku, ještě mnoho otázek dějiny československo-rumunských kontaktů zůstává nezodpovězených a některá témata nejsou vůbec zpracována.

Filip Šisler se o dějiny Rumunska zajímá dlouhodobě. Překonal jazykovou bariéru, což je pro seriózní výzkum nezbytné. Na jedno z důležitých témat rumunských dějin první poloviny 20. století vypracoval bakalářskou práci na FSV UK. Od roku 2008 publikuje v předních českých odborných periodících a podílel se též na vzniku jedné kolektivní monografie. V rámci magisterského studia projevil jistou cílevědomost. Úspěšně se ucházel o stipendia, která mu umožnila podniknout zahraniční studijní pobyty v Berlíně a v Bukurešti. Měl tedy všechny předpoklady k tomu, aby napsal kvalitní diplomovou práci. Ovšem výsledek, jak zdůvodním, je z mého pohledu spíše rozpačitý.

Za téma diplomové práce si zvolil československo-rumunské vztahy v prvním poválečném období. Samostatně se tímto tématem dosud zabýval jen M. Teichman v rámci několika časopiseckých studií. Nemnozí další autoři pak o této otázce pojednávali v rámci širších analýz (K. Kořalková, K. Kaplan) nebo naopak zkoumali dílčí problémy (V. Vaculík, H. Nosková). Autor měl tedy prostor pro důkladné zpracování problematiky, která je z hlediska dějin obou zemí pro dané období nemálo významná. Československo-rumunské vztahy v této době determinovalo několik faktorů, které určovaly jejich mnohvrstevnou podobu. Z těch nejdůležitějších můžeme jmenovat: odlišné postavení Československa a Rumunska v aktuální mezinárodní konstelaci; tradice předválečného spolenectví založené zejména na

obavě z maďarského revanšismu a z toho vyplývající představy o obnově přátelských mezistátních vztahů po druhé světové válce; úzké vazby obou států se Sovětským svazem; oboustranný, i když odlišně akcentovaný zájem o obnovu a prohloubení hospodářské spolupráce; existence české a slovenské menšiny v Rumunsku a plány na její reemigraci do ČSR atd. Přitom ve všech těchto faktorech lze sledovat nejen pragmatickou rovinu, nýbrž i rovinu symbolickou, reprezentovanou zejména vzájemnými stereotypy přítomnými u politických elit i ve veřejném prostoru obou zemí. Práce byla založena na původním pramenném výzkumu a slibovala tak přinést nové faktografické poznatky. Ovšem bylo nasnadě, že zrovna tak si vyžadovala důkladnou a citlivou analýzu pramenného materiálu a zasazení do kontextu složitých, mnohvrstevných procesů. V tomto ohledu však shledávám v Šislerově práci značné limity.

V poměrně solidním úvodu se autor vymezuje vůči odborné literatuře z období minulého režimu, kterou označuje za tendenční. Starším rumunským pracím pak vytýká patetičnost. Avšak jiné tendenci bezděky sám podléhá. Například, když coby nestranný historik vykládá československo-rumunské vztahy tzv. z „našeho“ pohledu (naše území, naše republika, naše dějiny atd.). O „našem“ území tak hovoří i v případě, kdy líčí operace rumunské armády na Slovensku. Vlastní ztotožnění autora s nacionálním rámcem lze sledovat i ve stereotypu, který se promítá do celého výkladu. „My“, tj. ČSR, jsme vyspělou průmyslově-agrární zemí, Rumunsko je zaostalé a právem vzhlíží k československému partnerovi. Skutečnost, že se tyto stereotypy objevují v pramenech, nepodrobuje autor žádné kritice, ale považuje ji za danost.

Poněkud zjednodušující a aktuálním diskurzem podmíněné je autorovo dělení politické scény v ČSR i Rumunsku na demokratické a komunistické, přičemž tyto termíny dokonce alternativně zaměňuje „synonymy“ (sic!) pravicové a levicové.

Na vlastní interpretaci má jistě autor právo a může ji také v diskusi obhájit. V posuzované práci však autor pojmy nevysvětluje a zjevně s nimi pracuje nereflexivně.

V práci se dosti liší kapitoly vycházející ze sekundární literatury od těch, které autor napsal na základě vlastního výzkumu. Tam, kde se opíral o již hotový narativ, je text zdařilejší než v pasážích, které musel vytvořit sám na základě heterogenního archivního pramene. Ovšem v obou případech se projevuje autorova závislost na předloze a nedostatečný odstup, což v některých případech vede i k nekonzistenci ve výkladu. V kapitole o účasti rumunské armády při vojenských operacích Rudé armády na československém území, kde využíval F. Šisler „tendenční“ či „patetické“ literatury vydané před rokem 1989, používá termín „osvobození“. Hned v následující kapitole pak v souvislosti se situací v roce 1945 hovoří o „totalitním moři států okupovaných sovětskou armádou“.

Opírá-li se o archivní prameny, předkládá autor spíše než jejich analýzu pouhou parafrázi. V některých případech to pak dokonce vedlo k tomu, že zjevně nepochopil smysl citovaných dokumentů. Patrné je to zejména ve 4. kapitole zabývající se československými krajany v Rumunsku. Šisler tu popisuje případ dvou mužů, kteří po pádu Antonescova režimu iniciovali akci na podporu československých občanů v Rumunsku, avšak nezískali k tomu podporu londýnské vlády. Z citovaného pramene přitom vyplývá, že českoslovenští úředníci pochybovali o důvěryhodnosti obou mužů kvůli jejich židovskému původu. Tento moment však autor nereflektuje (s. 37-38).

Stejně důvody, tj. antisemitismus, patrně stály i za vzájemnou animozitou dvou krajanských spolků, z nichž jeden organizovali židovští uprchlíci ze Slovenska, zatímco druhý byl více méně český. Čtenář se však musí spokojit s domněnkami, protože vztahy v československé krajanské komunitě autor dostatečně nevysvětluje. Hádankou také zůstává otázka kolaborace československých státních příslušníků s válečným rumunským režimem, kvůli kterému měl být po převratu a na konci války konfiskován jejich majetek. V tomto případě se musíme spokojit jen s konstatováním, že této hrozbě zabránili činovníci krajanských sdružení poukazem na svou ilegální činnost.

Málo přesvědčivě působí také tvrzení, že představitelé české a slovenské menšiny v Banátu v rámci ilegální činnosti vybudovali školu a evangelický sbor. Tento údaj by si vyžadoval přinejmenším vysvětlení.

Další ukázkou, že autor opírá svá tvrzení pouze o údaje uvedené v archivním prameni, aniž by ho konfrontoval s jiným zdrojem a dospívá tak k rozporuplným tvrzením, je užívání názvu „Československá kolonie“ či pouze „Kolonie“ pro jednu z krajanských organizací. Teprve po několika stranách, kde se bez uvedení kontextu hovoří o „Kolonii“, se dozvíme, že se jedná o organizaci pod názvem Čs. kolonie, která prý působila v Bukurešti již od roku 1890. To, že by byla založena právě pod tímto názvem, je však těžko uvěřitelné.

Nedostatkem kontextu, v němž by byly autorem uváděné poznatky vysvětleny, ovšem trpí takřka celý text. Za zvláště závažnou považuji zejména absenci výkladu československo-rumunských mezistátních vztahů v souvislosti s vývojem maďarské otázky. Přestože autor využívá poměrně početné sekundární literatury, včetně titulů v rumunštině a dalších jazycích, nápadně mu schází odkaz na práce věnované Maďarsku a vztahům Maďarska se svými sousedy v tomto období. Kromě zahraniční literatury se mohl přitom opřít i o monografie a články české historičky Evy Irmanové, což však neučinil.

Také některé další problémy dle mého názoru autor popsal jen velmi stručně a nevyužil přitom všechny dostupné zdroje. Týká se to například otázky příchodu rumunských dělníků do ČSR. Otázkou imigrace zahraničních dělníků do

poválečného Československa se dlouhodobě zabývá česká etnologie a antropologie a na toto téma existují odborné studie (např. D. Bittnerová, M. Moravcová, Kdo jsem a kam patřím?, Praha 2005).

Nejen argumentační, ale i faktografický přínos práce je překvapivě poněkud skromný. Autor vycházel z velké části z původního archivního výzkumu. Ovšem čtenář se musí ptát, zda archivní prameny, s nimiž autor pracoval, byly tak informačně chudé nebo naopak autor sám nedokázal využít jejich potenciál – sám se o kvalitě archivního materiálu nezmiňuje. V textu se tak objevuje celá řada drobných, až titěrných detailů, zatímco podstatné informace – např. o samotném obsahu diplomatických jednání – se v zásadě nedozvíme. Výklad se tak odvíjí na povrchní úrovni a připomíná svým stylem málo vypovídající zprávy z dobového tisku o pobytu zahraniční delegace (co navštívila, kde byla ubytována, vyměnila si s hostiteli obvyklé fráze o vzájemném přátelství a sympatiích).

Má-li být kritériem pro hodnocení diplomové práce buď její interpretační originalita či rozšíření faktografického poznání, pak je tedy naplnění prvního i druhého z nich dosti sporné. Bohužel tak ani přednost studovat původní rumunské dokumenty nepřinesla žádoucí výsledky.

Na druhé straně F. Šislerovi nelze vytknout téměř žádné formální chyby. Po jazykové stránce – přes dosti suchopárný sloh – je text korektní. Stejně tak autor důsledně ctil všechny náležitosti akademické práce: přehledné členění textu, poznámkový aparát i bohatý seznam použité literatury a pramenů.

Historické poznání tak obohatí tato práce jen skromně. Zohledním-li však formální stránku, použití primárních, dosud nevyužitých pramenů a originalitu tématu, doporučuji diplomovou práci k obhajobě s navrhovaným hodnocením **Dobře**.

V Praze, dne 31. srpna 2011

PhDr. Ondřej Vojtěchovský, PhD.